

SIMON JUDIT

Szeget szeggel

Koršunovas-rendezés a gyulai Shakespeare-fesztiválon

Erkölc és/vagy hatalom? – fogalmazhatjuk meg a Varsói Drámai Színház *Szeget szeggel* című előadásában feltett kérdést. Oskaras Koršunovas litván rendező állította színpadra a ritkán játszott Shakespeare-művet, amely vígjátéknak drámai, drámának pedig a meseszerű boldog vég miatt nem nevezhető. A világhírű rendező viszont úgy fejezi be az előadást, hogy nem is oly mesébe illő boldogság vár a szereplőkre.

Faramuci ez a darab – mondta nemrégiben egyik rendező ismerősöm –, hiszen az értelmezése az alkotókon múlik. Shakespeare a *Szeget szeggel-ben* elmond egy mesét, csak hogy benne ott lappanganak a hatalommal és az erkölccsel kapcsolatos gondolatai.

SIMON JUDIT újságíró, kritikus (1956, Nagyvárad). A Majomsziget, a Bihari Napló, az Erdélyi Napló, a Brassói Lapok, majd a Krónika munkatársa. 2002 óta az Erdélyi Riport újságírója. MŰRE nívódíjas (1993).

A történet lényegében egyszerű, van benne áruhás herceg, látszólag feddhetetlen erkölcsű helytartó, szűz hajadon, ártatlanul elítélt fiatalember, szerzetes, ártatlannak tűnő feleség, és sok más szerzet, hogy a végén mindenki elnyerje megérdemelt büntetését és boldogságát.

Koršunovas előadásának díszlete tárgyalóterem, de lehet a parlament üléstermének emelvénye is, ahogy a nagyszerű világítás nyomán templomnak, palotának is megfelel. A legfelső emelvény két oldalát a lengyel sas díszíti, valahol azt olvastam, a színpadkép a varsói szejm alsóházának kicsinyített mása. A háromszintes díszlet formája a közmegegyezés szerint a közösség életére és szabályaira nézve meghatározó. A játék során a szereplők éppen vélt és valós hatal-

mi vagy erkölcsi felülkerekedését jelzi, hogy hol helyezkednek el a térben, ahol bármi megtörténhet a nemi erőszaktól a cselszövésig. S ha megtörténhet, meg is történik.

Az erkölcsi kérdésekre helyezi a hangsúlyt Koršunovas, ugyanakkor vizsgálja az erkölcs és hatalom összefüggését is, de nem téveszti szem elől az emberi természetet sem. Az élni, lehetőleg jól, valamint kisebb megrázkódtatások nélkül túlélni válságos helyzeteket olyan emberi magatartás, ami az előbbi viszonyokat is meghatározza.

Az előadás némajátékkal, a herceg álmával kezdődik, s ez lényegében meghatározza a végkifejletet. A hatalom ura azzal szembesül, hogy a törvénytelen ségek, a társadalmi és erkölcsi szenny már a tróntermet is elárasztja. Ő maga nem mer cselekedni, fél, hogy elveszti a nép szeretetét, mai megfogalmazással: félti a népszerűségét. Cselhez folyamodik, azt hazudja, hogy elutazik, és helytartójának kinevezi az erkölcsi feddhetetlenségéről elhíresült Angelót.

Máris megjelennek a kételyek: a herceg álmában a leendő helyettes mint rémséges figura jelenik meg; lehet-e hazug-

ságra építeni az erkölcsi és társadalmi megtisztulást. A herceg ugyanis korántsem hagyja el országát, szerzetesi álruhában tér vissza, hogy mintegy felügyelje helytartójának munkáját. Mindenhol ott van, kihallgatja a beszélgetéseket. A hatalom ideiglenes birtokosa fiatal és jóképű, drága menedzseröltönyben pompázik, mosolyogva kegyetlenebbnél kegyetlenebb eszközöket vet be a törvény nevében. Paráználkodásért halálra ítéli a fiatal Claudiót, akinek szerelme az előadásban előrehaladott terhes, és nem úgy tűnik, hogy a fiatalember igyekezne vele házasságra lépni. A bátyja megmentésére siető, zárdába készülő Izabella a helytartó végzete: Angelo ugyanis beleszeret a lányba, zsarolni kezdi testvérével. A lány a szüzességét ugyan nem adja, de bármilyen cselre, hazugságra kapható.

Shakespeare darabjában Izabella lenne a jóság és tisztaság megtestesítője, a lengyel előadásban a lány egyre fesztele-
nebb, kihasználja szépségét, az álruhás herceg nyújtotta
lehetőséget, hogy célját elérje. Finoman fogalmazva is meg-
kérdőjelezhető a fiatal nő erkölcsi erénye. A helytartó morá-
lis talapzata a lány miatt omlik össze, ami azért is érdekes,
mert Angelónak talán ez az első és egyetlen igaz érzelme. Az
előadásban a hozomány hiánya miatt elhagyott felesége sem
olyan ártatlan: éppen egy szerzetessel töltött pásztoróráról
indul megbosszulni férje, a helytartó eltávolodását. Közben
kivégeztek valakit, egy rossz embert, az ő levágott fejét viszik
a hatalom ideiglenes birtokosának, aki nem tudja, hogy
lényegében a herceg hatalmi játéka az eszköze. Az ural-
kodó ugyanis messzemenően nem az a jóságos herceg, akit a
népnek látnia kellene személyében. Ügyes, cinikus manipu-
látor, aki mással végezteti el a népszerűtlenséghez vezető
munkát, hogy aztán megerősítse hatalmát. Puritán, néha
laza öltözete éppoly megtévesztő cinikusságát, elszántságát,
kielégületlenségét és hatalomvágyát tekintve, mint száraz,
tényszerűnek és jóindulatúnak tűnő beszéde; viselkedése is
csak az utolsó jelenetben árulja el a belső tüzet, amelynek
talán egyetlen enyhítője a hatalom mámore.

A helytartó lelepleződik, a herceg megparancsolja, hogy
Claudio házasodjon össze immár fiatal anyuka arájával,
Angelo vegye vissza elhagyott feleségét, ő meg a szűz Isabel-
lával lép frigyre, aki ugyan nem szereti, de első asszonynak
lenni is valami. Egyszóval a rendező jóvoltából mindenki
elnyeri méltó boldogtalanságát. A herceg talán kivétel, de
nem biztos, hogy nem térnek vissza a rémálmai.

Az előadás végén is van egy néma, mesterien koreografált
jelenet, amely mintegy a jövőt vetíti előre: a herceg a hajánál
fogva vonszolja ifjú feleségét, a volt helytartó meghasonult,
Claudio durván eltaszítja hitvesét, az egész jelenetet áthatja
az erotikus durvaság. Lényegében csak annyi változott, hogy
kiéppült az abszolutizmus, amely ellen a nép sem emelhet
szót, hiszen a társadalom sem áll magasabb erkölcsi alapo-
kon, mint teljhatalmú vezetője, akiről hinni akarja, hogy
csakis az ő javát és boldogulását szolgálja. S akkor most
tekintsünk el Koršunovas előadása és a kelet-közép-európai
államok közötti analógiáktól. Végül is, a rendező is elmondja
az előadásban: ez színház, játék. Shakespeare megírta, ő szín-

Varsói Drámai Színház

William Shakespeare:

Szeget szeggel

Rendező: Oskaras

Koršunovas

Díszlettervező: Gintaras

Makarevičius

Jelmeztervező: Aneta

Suskiewicz

Zene: Antanas Jasenka

Koreográfus: Vesta

Grabštaitė

Fény: Eugenijus

Sabaliauskas

Szereplők: Slawomir

Grzymkowski,

Przemysław Stipp,

Zdzisław Wardejn,

Matthew Weber,

Martyna Kowalik,

Kinga Suchan,

Agnieszka

Warchulska, Janusz

R. Nowicki, Krzysztof

Szczepaniak, Anna

Szymańczyk,

Agnieszka

Roszkowska, Tomasz

Budyta, Lukasz

Wojcik, Peter

Bulcewicz, Mariusz

Wojciechowski,

Zbigniew Dziduch,

Michael Podsiadło,

Maciej Wyczański,

Marcin Sztabiński

padra állította. Csakhogy a színház,
ha igazi – márpedig a litván rendező
színháza nagyon is igazi –, akkor
Shakespeare-nél maradva, tükröt
tart.